

Försvarshögskolan

Neutralitet: Ideal eller verklighet?

En kvalitativ textanalys av Svenska Röda korset humanitära hjälpaktioner 1935-1944

Cornelia Hårleman

C-uppsats Militärhistoria HT 2023

Handledare: Håkan Jakobsson

Abstract English

The Swedish Red Cross (SRK) has worked for over a century to improve Swedish society and at the same time been involved in aid operations for several international humanitarian disasters and crises. SRK is meant to be a stateless and neutral organization, but has at the same time since its inception in 1864 SRK had a close collaboration with the Swedish government. This essay aims to understand how this cooperation has affected SRK's aid actions in war and if it has affected their neutrality in choosing sides in the wars. The essay's investigation deals with three areas that were affected by war and where SRK chose to carry out aid operations. The source material has been analyzed based on the qualitative text analysis method where the source material is selected according to the three areas; Abyssinia, Finland and Greece. Furthermore, the empirical evidence has been analyzed based on Joseph S. Nye Jr. Theory of *interdependence* to better and at a deeper level understand cooperation. The analysis is based on the four concepts that Nye Jr. built his theory based on: *sources, benefits, relative costs, and symmetries*. The study shows that there was a mutual need for a collaboration between SRK and the Swedish state, which affected SRK's neutrality into *whom* and *where* the aid actions should be sent.

Key words: Swedish Red Cross, Swedish government, interdependence, Abyssinia, Finland, Greece.

Abstrakt Svenska

Svenska Röda Korset (SRK) har arbetat i över ett sekel för att förbättra det svenska samhället och samtidigt varit involverat i hjälpinsatser för flera internationella humanitära katastrofer och kriser. SRK är tänkt att vara en statslös och neutral organisation, men har samtidigt sedan starten 1864 haft ett nära samarbete med den svenska regeringen. Denna uppsats syftar till att förstå hur detta samarbete har påverkat SRK:s biståndsåtgärder i krig och om det har påverkat deras neutralitet i att välja sida i krig. Uppsatsens utredning behandlar tre områden som drabbats av krig och där SRK valde att genomföra biståndsinsatser. Källmaterialet har analyserats utifrån den kvalitativa textanalysmetoden där källmaterialet väljs ut enligt de tre områdena; Abessinien, Finland och Grekland. Vidare har den empiriska evidensen analyserats utifrån Joseph S. Nye Jr. Teori om interdependens för att bättre och på en djupare nivå förstå samarbete. Analysen bygger på de fyra begrepp som Nye Jr byggde sin teori utifrån: källor, nytta, relativa kostnader och symmetrier. Studien visar att det fanns ett ömsesidigt behov av ett samarbete mellan SRK och svenska staten, vilket påverkade SRK:s neutralitet till vem och vart biståndsinsatserna skulle skickas.

Nyckelord: Svenska Röda korset, Internationella Röda korskommittén, interdependens, Abessinien, Finland, Grekland.

Begrepp och definitionen

ICRC   Internationella Röda korskommittén.

Röda Korset   En internationell humanitär rörelse. I uppsatsen syftar ”Röda Korset” till rörelsen som helhet; specifika nationella organisationer och andra specifika organ benämns med namn eller förkortning.

SRK   Svenska Röda korset

Ambulans   I uppsatsen används ambulans konsekvent som en synonym till hjälpaktion.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.1.1 Röda Korsets historia	6
1.1.2 Internationella Röda korset	6
1.1.3 Krigets lagar	7
1.1.4 Svenska Röda korset	8
1.2 Problemformulering	9
1.3 Syfte & frågeställningar	10
1.4 Tidigare forskning	11
1.4.1 Våldets roll i internationella relationer	11
1.4.2 Svenska nationella intressen under 1900-talet	11
1.4.3 Kritiken kring ICRC	12
Den positiva kritiken	13
Den negativa kritiken	13
Krigets lagar	14
Dilemmat med hjälporganisationer	14
ICRC och ett av de svenska bråken	17
1.5 Avgränsningar	18
2. Teoretiskt ramverk	20
2.1 Teori	20
2.2 Teorikritik	22
3. Metod	23
3.1 Metod	23
3.2 Val av källmaterial och källkritik	24
3.2.1 Bakgrundsförståelse	25
3.2.2 Svenska regeringens arkiv	26
3.2.3 Svenska Röda korsets Arkiv i Arninge	27
Svenska Röda korsets arkiv 1 - de hemliga arkiven	27
Svenska Röda Korset arkiv 1 - övriga volymer	28
4. Undersökning, Empiri och Resultat	29
4.1 Abessinienambulansen	29
4.2 Finlandambulanserna	33
4.3 Svenska Röda korset hjälp till Grekland	37
5. Analys och resultatdiskussion	40
5.1 Teoridiskussion	40
5.1.1 Upphov	40
5.1.2 Fördelar	41

5.1.3 <i>Relativa kostnader och symmetri</i>	42
5.1.4 <i>Sammanfattning av teoridiskussionen</i>	43
5.2 Resultatdiskussion	43
5.2.1 <i>De operationaliserade frågeställningarna</i>	43
5.2.2 <i>Den övergripande frågeställningen</i>	45
6. Avslutning	47
6.1 Eget kunskapsbidrag	48
6.2 Vidare forskning	48
7. Käll- och litteraturförteckning	50
7.1 Otryckta källor	50
7.2 Tryckta Källor	50
7.3 Litteratur	50

1. Inledning

1.1 Bakgrund

1.1.1 Röda Korsets historia

År 1859 blev schweizaren Henry Dunant åskådare till slaget vid Solferino i norra Italien. Efter kriget skildrade Dunant själva slaget men framförallt de fruktansvärda följderna när slaget var slut i boken *A Memory of Solferino* (1862). Boken var en rå och gripande berättelse om krigens baksida och de 40.000 soldater, som blev lämnade åt sina öden på slagfältet.¹ Dunants inspiration till Röda korset föddes på det spontana sjukhus som uppstått intill slagfältet, där civila kvinnor fick anamma rollen som utbildad sjuksköterska för en stund. ”*Tutti fratelli*” (Alla äro vi bröder) hörde Dunant kvinnorna säga, samtidigt som de försökte ge soldaterna någon form av värdig vård.² Dunants dröm var en neutral och statslös organisation som byggde på att utbildade sjukvårdare skulle hjälpa soldater - oavsett nationalitet. Den militära sjukvården hade på 1800-talet inte kommit särskilt långt i sin utveckling av mänskliga rättigheter och krigets lagar var ännu inte uppfunna. Dunants dröm kom därför i något av en läglig tid i Europa, där humanistiska tankar och människans värde hade fått allt större plats i det politiska rummet.³

1.1.2 Internationella Röda korset

Internationella Röda korset (ICRC) bildades år 1863, efter en konferens på initiativ av Henry Dunant och Gustave Moynier. ICRC och statliga representanter deltog vid utformandet och skapandet av såväl den första Genèvekonventionen som de nationella Röda Korset-organisationer. Dessa organisationer fick verka och ledas av egna styrelser men handlar utifrån ICRC:s riktlinjer och särskilt

---

¹ Matthias Schultz, ”Dilemmas of ‘Geneva’ Humanitarian Internationalism: The International Committee of the Red Cross and the Red Cross Movement, 1863–1918” I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016, s.39.

² Caroline Moorehead, *Dunant's dream: war, Switzerland and the history of the Red Cross*, London: Harper Collins, 1998, s.5.

³ David P. Forsythe, *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s.16; Johannes Paulmann, ”The Dilemmas of Humanitarian Aid: Historical Perspectives” I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016, s.12.

Genèvekonventionens lagar.⁴ Tanken var också att ett rött kors mot en vit bakgrund skulle bli ett emblem för all Röda korsets personal och skulle göra det möjligt att skilja på soldater och sjukvårdare i krig.⁵ ICRC har än idag en unik position som både en schweizisk organisation och en internationell humanitär organisation, samtidigt som de beskriver sig som varken statlig eller en icke-statlig organisation. Tanken med de nationella organisationerna var, och är, att det skulle vara bundna till ICRC och samarbeta med sin egen stat och andra staters regeringar men samtidigt vara neutrala i konflikter.⁶

Det nationella Röda korset och dess organisationers beroendeställning till staterna har varierat. I början av 1900-talet hade de nationella organisationerna svårt att förhålla sig till och upprätthålla neutralitet. Detta på grund av statens eller monarkers inflytande över Röda Korsets nationella uppbyggnad. Regeringar eller monarker tillsatte ofta en person som var positiv till deras egna familjer eller agenda som ordförande för den nationella organisationen.⁷ Beroendeställningen har därför varierat mellan olika nationella organisationer och där vissa nationella organisationer har upprätthållit neutraliteten bättre än andra - i alla fall utåt sett.⁸

1.1.3 Krigets lagar

Slaget vid Solferino visade inte bara ett behov på utvecklingen av sjukvård, det visade även på behovet av internationella lagar och konventioner för att göra kriget mer

---

⁴ Moorehead, 1998, s.23.

⁵ Frits Kalshoven, "The history of international humanitarian law treaty-making" I *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, (red.) Rain Liivoja, London: Routledge, 2016, s.34.

⁶ Kelisiana Thynne, "The role of the International Committee of the Red Cross" I *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, (red.) Rain Liivoja, London: Routledge, 2016, s.477.

⁷ Kimberly A. Lowe, "Humanitarianism and National Sovereignty: Red Cross Intervention on behalf of Political Prisoners in Soviet Russia, 1921-3" I *Journal of contemporary history Vol. 49(4)*, London, England: SAGE, 2014, s. 660.

⁸ David P Forsythe, "The Red Cross as Transnational Movement: Conserving and Changing the Nation-State System" I *International Organization, Vol. 30(4)*, Cambridge: Cambridge University Press, 1976 s. 630.

humant.⁹ Den första Genèvekonventionen tillkom ett år efter ICRC bildades, alltså år 1864, och syftade på att bestämma hanteringen av sårade soldater och deras rättigheter i krig.¹⁰ År 1899 skapades den första Haagkonventionen. Där etablerades de lagar som krigförande stater skall förhålla sig till vid krig och väpnad konflikt. Haagkonventionen och Genèvekonventionen är båda konventioner kopplade till krig. Haagkonventionen behandlar dock frågor och lagar som rör sakfrågor som ”vem är en soldat?” och ”vad som är ett legitimt mål?”. Genèvekonventionen behandlar istället frågor och lagar som rör det mänskliga i krig och rättigheterna hos människorna som drabbas av krig.¹¹ Några år efter första världskrigets slut, år 1929, ersattes de första två Genèvekonventionerna av en tredje som innefattade rättigheter för sårade, döda och/eller skeppsbrutna soldater.¹² Men det var inte förrän efter andra världskriget, år 1949, som tillägg kring civila tillkom i Genèvekonventionen.¹³ Röda korset var inte bara grundare av Genèvekonventionen år 1864, men har sedan dess varit en form av väktare och utvecklare av tillägg för konventionerna - så det kan anpassas och moderniseras efter rådande krigföring. Genèvekonventionen ger även Röda korset ett speciellt mandat att agera i väpnade konflikter eller krig.¹⁴

1.1.4 Svenska Röda korset

Tre år efter att ICRC grundades, år 1866, skickade ICRC ut en förfrågan till världens alla stater och frågade om Röda korset, som emblem hade introducerats i respektive staters militärer. Alla stater förutom en svarade nej - Sverige.¹⁵ Svenska Röda korset (SRK) är en av de äldsta nationella organisationerna inom Röda korset och etablerades redan 1864.

---

⁹ Karlshoven, 2016, s.34.

¹⁰ Ibid., s.40.

¹¹ Ibid., s.38.

¹² Ibid., s.40.

¹³ Ibid., s.44.

¹⁴ Thynne, 2016, s.477.

¹⁵ Moorehead, 1998, s.53.

Prins Carl av Sverige, son till kung Oscar II, blev år 1906 ordförande för Svenska Röda korset. När det första Balkankriget bröt ut i oktober 1912 hade Svenska Röda korset inom loppet av en månad lyckats skicka iväg två ambulanser. Världens ögon hade riktats mot SRK för deras snabba handling, men också för att SRK bistod båda det krigförande staterna, vilket sågs som ett stort bevis på den svenska neutraliteten. Det är framförallt tack vare Prins Carls djärva och snabba handlingar som SRK kunde segla upp som en ledstjärna på Röda Korsets himmel och visade på sann Dunantanda.¹⁶ Prins Carl skulle fortsätta med djärva handlingar och initiativ under sitt ordförandeskap fram till att han slutade som ordförande år 1945.¹⁷

1.2 Problemformulering

Det finns redan relativt mycket forskning kring Internationella Röda korset (ICRC), Svenska Röda korset (SRK) och humanitära hjälpaktioner. SRK har tillsammans med Prins Carl och Greve Folke Bernadotte som ordförande blivit internationellt hyllade för sina insatser under diverse krig, katastrofer och humanitära misärer. Dock är det värt att reflektera kring om SRKs handlingar stämmer överens med Henry Dunants dröm och vision kring Röda korset som en neutral och statslös organisation.

Uppsatsen ämnar inte att förminska ICRC, Röda korset eller SRK:s arbete eller aktioner, eftersom utan deras arbete hade krig och konflikter skördat många fler offer. Deras arbete har nog aldrig varit viktigare än i dagens känsliga värld. Målet med undersökningen är att utforska och analysera de tidigare humanitära aktionerna genomförda av SRK och deras samarbete med den svenska regeringen. Uppsatsen ämnar att förstå hur en humanitär organisation kan samarbeta med en stats regering för nationens bästa vid internationella kriser och konflikter, samt om det då går att vara neutral i sammanhanget. Konflikter och krig innebär olika former av kriser som inte tar hänsyn till nationella gränser. Gränsöverskridande kriser är förmodligen ingenting som kommer minska i framtiden och inte heller humanitära organisationers

---

¹⁶ Sten Söderberg, Svenska Röda Korset 1865-1965: de första 100 åren, AB Svensk Litteratur, 1965, s.187, 191.

¹⁷ Moorehead, 1998, s.265.

arbete. Att lära sig av historiska händelser - eller i detta fall hjälpaktioner - kan hjälpa till att identifiera brister men även styrkor i samarbete mellan en humanitär organisation och staten.

1.3 Syfte & frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att förstå Svenska Röda korsets (SRK) relation till den svenska regeringen och hur den påverkade SRK:s roll som en neutral organisation inför en aktion under perioden 1935-1944. Särskilt intressant är att analysera regeringens påverkan på inriktningen av de hjälpaktioner som SRK genomförde under perioden, men även hur organisationen fungerade i relation till de riktlinjer kring neutralitet som satts upp av Internationella Röda Korset (ICRC). Detta kommer att besvaras genom en övergripande frågeställning, samt tre operationaliserade frågeställningar.

Den övergripande frågeställningen lyder:

- Hur påverkades Svenska Röda korset och dess neutralitet av samarbetet med den svenska regeringen under perioden 1935–1944?

Denna fråga har sedan operationaliserats till tre frågor:

1. Hur påverkade svenska regeringen och andra intressesfärer Svenska Röda korsets val av områden eller grupper som de valde att hjälpa?
2. Hur fungerade planeringen av Svenska Röda korsets aktioner under perioden 1935-1944?
3. Hur hanterade Svenska Röda korset tanken om neutralitet i sin verksamhet?

1.4 Tidigare forskning

Det tidigare forskningsläget kommer att delas upp i tre områden. Det första området behandlar våldets roll som instrument på den internationella arenan, det andra området handlar om den svenska intressesfären och det tredje området behandlar kritik mot Internationella Röda korset (ICRC) och Röda korset. De två första områdena kommer att fungera som ett ramverk för att översiktligt förstå den internationella politiska arenan under 1900-talet och det tredje området för att förstå kritiken mot ICRC och Röda korset.

1.4.1 Våldets roll i internationella relationer

Carl von Clausewitz myntade i början av 1800-talet begreppet ”krig är politik med andra medel” och såg krig som ett politiskt verktyg på den internationella arenan. Den politiska forskaren Joseph S. Nye Jr. anser dock i sin bok *Att förstå internationella konflikter*¹⁸ att länken mellan militär styrka och politiska framgångar på senare tid har försvagats. Krig är inte längre det enda eller det mest effektiva instrumentet på den internationella politiska arenan. Idag anser flera stater att krig och militärt våld är mer kostsamt för att uppnå politiska mål.¹⁹ Våldets roll som instrument har därmed förändrats sedan Clausewitz skrev sina böcker i början av 1800-talet. Dessa två sätt att se på våld; som ett starkt eller försvagat instrument på den politiska arenan under 1900-talet, är dock viktigt som för-förståelse för uppsatsen.

1.4.2 Svenska nationella intressen under 1900-talet

Nye Jr. skriver åter i sin bok om nationella intressen, eller *intressesfär*. Intressesfär kan definieras som ett geografiskt område inom vilken en stat eller organisation har specifika intressen och/eller inflytande. Det kan vara politiskt, strategiskt eller ekonomiskt engagemang. Intressesfärer kan utgöras av direkta gränser till en stat och där det finns gemensam historia eller kulturella likheter. Intressesfären kan även etableras i andra regioner där det finns ett partnerskap eller samarbete. Det finns även

---

¹⁸ Joseph S. Nye Jr, David A. Welch. Bearbetad av: Fredrik Bynander, *Att förstå internationella konflikter*, 8:e upplagan, Harlow: Prentice Hall 2011.

¹⁹ Ibid., s.13.

en skillnad på intressesfär med erövrings ambitioner och intressesfär av en mer stöttande karaktär.²⁰

Den svenska intressesfären identifieras som mer av stöttande karaktär. ”Småstater” i det närmaste geografiska området har särskilt varit intressant, något som Fredrik Eriksson har skrivit om i *Allianser i Östersjöområdet ”Randstaterna” i svensk militärrapportering 1919–1925*.²¹ Eriksson skriver om hur de nya staterna i Baltikum, som etablerades efter första världskriget, var av särskilt svenskt intresse eftersom de fungerade som en buffertzonen för Ryssland - som länge varit Sveriges stora fiende. Sverige hade därför ett stort intresse att hjälpa dessa stater politiskt och ekonomiskt, men även deras militära utveckling.²² Sverige hade dock även intressen i andra stater som inte låg i det närmaste geografiska området men där det fanns samarbeten eller potentiella samarbeten i framtiden, särskilt småstater. Ett av dessa är Etiopien och området kring Abessinien där Sverige utvecklade handelsförbindelser under 1920-talet och inledde flera samarbeten som försök att modernisera landet.²³

1.4.3 Kritiken kring ICRC

Det finns relativt omfattande forskning som behandlar ICRC, deras nationella motsvarigheter och hjälpaktioner. Det finns dock två linjer som går att urskilja kring den tidigare forskningen; där den ena är mer positiv och den andra har en mer kritisk syn.

---

²⁰ Ibid., s.49-50.

²¹ Fredrik Eriksson, ”Allianser i Östersjöområdet ”Randstaterna” i svensk militärrapportering 1919–1925” i *Militärhistorisk Tidskrift*, Stockholm: Militärhistoriska avdelningen, Kungl. Militärhögskolan 2019, s.57-75.

²² Ibid., s.57.

²³ Marcos Cantera Carlomango, *Ett folk av mänsklig granit: Sverige i den italienska utrikespolitiken 1932-1936*, Lund: Historisk media, 1995, s.118.

Den positiva kritiken

En positiv framställning som behandlar Svenska Röda korset (SRK) som organisation är Sten Söderbergs jubileumsutgåva *Svenska Röda Korset 1865-1965: de första 100 åren*.²⁴ Boken är skriven på uppdrag av Överstyrelsen för SRK. Söderberg går tillbaka till slaget vid Solferino och Henry Dunants dröm för att sedan i kronologisk ordning återberätta och skildra SRK:s dittills 100-åriga historia. Prins Carl och Greve Bernadotte framställs som framstående stjärnor som verkligen anammat Henry Dunants dröm om neutralitet och hur deras handlingar och initiativ visat på verklig neutralitet - något som, förvånade nog, kanske inte alltid uppskattades av ICRC i Genève.²⁵

Den negativa kritiken

På senare tid har en mer kritisk syn växt fram mot ICRC och deras hjälpaktioner. Detta kan bero på att ICRC:s arkiv i Genève inte öppnades för allmänheten förrän år 1996 och området var därför inte särskilt utforskad. En av de första personerna som tog sig an arkiven var Caroline Moorehead. Moorehead skrev 1998 boken *Dunant's Dream: War, Switzerland and the History of the Red Cross*.²⁶ ICRC som länge varit, och faktiskt fortfarande är, en sluten organisation har därför varit väldigt selektiv vilken information som delgets med omvärlden. När arkiven öppnades kunde därför ICRC som organisation ställas i nytt ljus tillsammans med de humanitära hjälpaktioner som ICRC och de nationella organisationerna har genomfört. Moorehead ställer sig väldigt kritisk till ICRC och deras tävlingsinriktade och misstänksamma inställning till de nationella organisationerna och särskilt ICRC inställning mot det amerikanska. ICRC framställs av Moorehead som en passiv organisation som snarare är ”väktare” av Genèvekonventionen, än en handlingskraftig organisation som kämpar för mänskliga rättigheter. Moorehead skildrar, precis som Söderberg, några tillfällen då Prins Carls initiativ trotsade och upprörde ICRC i

---

²⁴ Söderberg, 1965.

²⁵ Ibid., s.185.

²⁶ Moorehead, 1998.

Genève. Dock menar Moorehead att Prins Carl ibland drevs av politiska eller egoistiska motiv snarare än altruistiska skäl.²⁷

Krigets lagar

De humanitära lagarna, mer känt som Genèvekonventionen, har Alexander Gillespie försökt contextualisera i sin bok *A History of the Laws of War: Volume 3: The Customs and Laws of War with Regards to Arms Control*.²⁸ Inför varje tidsepok gör Gillespie ett försök att förklara rådande konventioner och lagar. Under 1900-talet byggdes därför dessa observationer på Genèvekonventionen - vilket ICRC har varit med och skapat. Gillespie har, precis som Moorehead, en kritisk syn på ICRC och deras bristande agerande, särskilt under andra världskriget och deras misslyckanden med att fördöma koncentrationslägren.²⁹ En annan författare som följer både Gillespie och Moorehead är David P. Forsythe, som skrivit boken *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*.³⁰ Forsythe ifrågasätter ICRC neutrala position och deras ställning till den schweiziska regeringen. Detta eftersom Forsythe menar att ICRC stundvis följt den schweiziska regeringens linje kring neutralitet snarare än upprätthållit humanitära lagar. Den organisatoriska delen och avsaknaden av centraliserat ledarskap inom ICRC ser Forsythe också som bristande, detta i linje med Mooreheads bok. Bristerna ser Forsythe dock som något positivt för det nationella Röda korsets organisationer eftersom det gav möjlighet till eget initiativ och handlande där de själva såg ett behov.³¹

Dilemmat med hjälporganisationer

På senare år har det även riktats stark kritik mot humanitära hjälpaktioner och dilemman med humanitära organisationer har därför ställts i nytt ljus. Dilemman

---

²⁷ Moorehead, 1998, s. 339-340; Söderberg, 1965, s.185.

²⁸ Alexander Gillespie, *A History of the Laws of War: Volume 3: The Customs and Laws of War with Regards to Arms Control*, Portland, Oregon : Hart Publishing, 2011.

²⁹ Gillespie, 2011, s.178.

³⁰ David P. Forsythe, *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005.

³¹ Ibid., s.26.

kring hjälporganisationer och deras aktioner har skildrats i Johannes Paulmanns antologi *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*.³² Paulmann menar att det finns å ena sidan akut behov av humanitär hjälp som vid naturkatastrofer, å andra sidan finns det hjälpaktioner som blivit stående och som sträcker sig över flera år som till exempel flyktingläger. Det senare exemplet, menar Paulmann, har blivit en del av problemet snarare än en lösning. Flyktingläger bör i teorin vara neutrala och en säker plats. Paulmann anser dock att verkligheten i flyktingläger sällan ser så ut och att hjälpaktioner snarare både blivit en militär men även en politisk strategi att uppnå sina strategiska mål.³³ Paulmann ser kritiskt på att humanitära hjälporganisationer har gått från att vara ”humaniseringen mot politik” på senare tid blivit ”humanistisk politik” och att humanitära organisationer snarare blivit ett politiskt verktyg.³⁴ I och med denna skiftning från ”mot” till ”med” politiken har hjälporganisationer gått från att vara humanitära hjälporganisationer till att bli affärsorienterade organisationer med egna intressen - snarare än att hjälpa människor i behov.³⁵ Problemet, menar Paulmann, ligger även i att dessa aktioner är svårare att kritisera eftersom politiken och intressen är inlindade i hjälpaktioner.³⁶ Något som skulle kunna jämföras eller liknas med Clausewitz tankar om att ”krig är politik med andra medel”. Där Clausewitz menar att krig är ett verktyg i den utrikespolitiska verktygslådan, skulle Paulmanns beskrivning av humanitära hjälpaktioner, vara ett annat verktyg.

En annan som följer Paulmanns spår är Heather Jones som skrivit artikeln *International or transnational? Humanitarian actions during the First World War*.³⁷ I artikeln diskuterar Jones hur hjälporganisationer blev en del av den totala krigsföringen

---

³² Johannes Paulmann, ”The Dilemmas of Humanitarian Aid: Historical Perspectives” I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016.

³³ Ibid., s.2.

³⁴ Ibid., s.3.

³⁵ Ibid., s.4.

³⁶ Ibid., s.4.

³⁷ Heather Jones, ”International or transnational? Humanitarian actions during the First World War” I *European review of history = Revue européenne d'histoire Vol.16(5)*, Abingdon: Taylor & Francis Group, 2009, s.697-713.

inför och under första världskriget. Jones menar att de humanitära organisationer, som Röda Korset, blev ett verktyg för den nationalistiska politiken. I många av de krigförande staterna fanns det ett brett intresse hos den civila befolkningen att gå med i respektive stats nationella Röda korset organisation. Dock inte för att få slut på kriget eller stödja de som drabbats av kriget internationellt - utan för intresset för att hjälpa den egna staten, menar Jones.³⁸

Hur Röda korset - vars grundprincip bygger på neutralitet - lyckades bli ett instrument för monarkier och regeringar i inrikes- och utrikes frågor har Matthias Schultz skrivit ett kapitel om i *Dilemmas of 'Geneva' Humanitarian Internationalism: The International Committee of the Red Cross and the Red Cross Movement, 1863–1918*.³⁹ Schultz redogör om varför det var så intressant för regeringar och särskilt monarkier att anamma och stötta Röda korset som organisation. Schultz menar, precis som Moorehead, att Röda korset kom vid ett perfekt tillfälle i Europa. Ett Europa som under senare delen av 1800-talet var starkt influerad av humanistiska tankar och mänskliga rättigheter - samtidigt som några av historiens blodigaste krig utspelade sig.⁴⁰ Schultz menar att det för regeringar och monarkier fanns en möjlighet att visa omtanke för sina undersåtar, detta eftersom Röda korset som organisation fick ansvara för allt fler samhällsfrågor.⁴¹ Dock såg styrande i respektive land fler fördelar med att anamma Röda korset som organisation. Dels fanns det fördelar med att utbilda kvinnor, framför allt inom sjukvården. Detta såg militären som en möjlighet för stöd i den militära sjukvården och som en del av totalförsvaret. Ett annat samhällsansvar som de nationella Röda korset-organisationerna tog sig an, i många stater, var vårdnad och utbildning för barn. Detta skapade inte bara en relation mellan barnen och fosterlandet utan det bidrog även till att fler barn fick bättre näring och utbildning,

---

³⁸ Jones, 2009, s.697-713.

³⁹ Schulz, 2016, s.35-62.

⁴⁰ Ibid., s.39.

⁴¹ Ibid., s.42; 44.

vilket innebar att fler barn överlevde till vuxen ålder. Som i sin tur ledde till starka och fler soldater till statens militär.⁴²

Kimberly A. Lowe har skrivit artikeln *Humanitarianism and National Sovereignty: Red Cross Intervention on behalf of Political Prisoners in Soviet Russia, 1921–3*.⁴³ Där följer Lowe Schultz spår men utvecklar vidare hur relationen mellan de nationella Röda korset organisationerna och staten såg ut. Lowe menar att många regeringar och monarkier ofta valde personer till att bli ordförande för Röda korset som hade kopplingar till regeringen eller kungafamiljen. Detta bidrog till de starka kopplingar som fanns mellan det nationella Röda korset och styrande i respektive stat, något som skapade problem för grundprincipen av Röda korset som neutral och statslös,⁴⁴ precis som tidigare författare har påvisat.

ICRC och ett av de svenska bråken

ICRC agerande och dess misstänksamhet mot de nationella organisationerna har, som nämnts ovan, skapat en diskussion kring dilemman om hjälporganisationer. Detta har Daniel Palmieri och Irène Herrmann skrivit om i Paulmanns antologi i kapitlet *Two Crosses for the Same Aim? Swiss and Swedish Charitable Activities in Greece during the Second World War*.⁴⁵ Palmieri och Herrmann avser att förstå dilemmat med hjälpaktioner när det uppstår konflikter mellan organisationer på plats och att dessa organisationer kan vara drivna av andra än altruistiska skäl. Palmieri och Herrmann har tittat på konflikten mellan Svenska Röda korset och ICRC/ Schweiziska Röda korset som uppstod under andra världskriget och när de tre organisationerna hjälpte till i Grekland - eller snarare bråkade i Grekland. Motiven för hjälpaktionen hos alla de tre organisationerna ifrågasattes på olika håll. Den schweiziska kritiken som

---

⁴² Ibid., s.44-45.

⁴³ Lowe, 2014, s.652-674.

⁴⁴ Ibid., s.660.

⁴⁵ Daniel Palmieri, Irène Herrmann, "Two Crosses for the Same Aim? Swiss and Swedish Charitable Activities in Greece during the Second World War" I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (Red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016, s.171-183.

riktades mot SRK var att SRK endast hjälpte till för att vinna utrikespolitiska pluspoäng hos de Allierade makterna - för när kriget var slut. Schweizarna visste att Sveriges anseende och ställning på den politiska arenan var kraftigt försämrade, detta på grund av Sveriges nära relation till Tyskland. Det Schweiziska Röda korset påstod därför att SRK enbart genomförde aktionen för att förbättra Sveriges anseende.⁴⁶ Dock ifrågasattes även de Schweiziska Röda korsets motiv till hjälpaktionen internationellt och egentligen på samma grunder som för det svenska.⁴⁷ Hjälpaktionen blev i slutändan en relativt sätt lyckad aktion och flera miljoner greker kunde räddas från hungersnöd.

1.5 Avgränsningar

Under 1900-talet började ett flertal humanitära organisationer få fäste runt om i världen. Även inom Röda Korset började allt fler nationella Röda Korset-organisationer utvecklas och få fäste inom olika stater. Det fanns, under perioden 1935-1944, flera aktörer som var beroende av samarbetet eller på olika sätt samarbetar mellan antingen svenska regeringen eller SRK. I undersökning är det dock enbart SRK:s samarbete med den svenska regeringen som är av intresse att undersöka. Det finns även en rad möjliga perspektiv att analysera SRK utifrån kopplat till deras humanitära aktioner och organisationen i sin helhet. I uppsatsen är det dock framförallt det historiska, politiska och geografiska perspektivet som är av intresse.

Uppsatsen kommer att avgränsas till tiden mellan 1935-1944. Svenska Röda korset ansvarade för flera samhällsfrågor i Sverige under denna tid och genomförde flera aktioner för behövande i Sverige under den aktuella tiden. Dock är det de internationella humanitära hjälpaktioner som är av intresse för undersökningen. Därav har tre internationella humanitära aktioner valts ut vilka alla tre genomfördes av SRK under perioden 1935-1944. Tidsramen är vald på grund av ett intresse att se hur SRK arbetade innan, under och lite efter andra världskriget och se om det skedde någon förändring i arbetet. Framförallt är det själva *förarbetet* innan de olika aktionerna

---

⁴⁶ Ibid., s.179.

⁴⁷ Ibid., s.179.

genomfördes som är av intresse att undersöka i uppsatsen och inte hur aktionerna i sig utspelades.

SRK:s humanitära hjälpaktioner till Abessinien och Grekland representerar de två staterna som inte har en nära geografisk anknytning till Sveriges gränser. Då Abessinienkriget var en av de i Sverige viktigaste utrikespolitiska händelserna åren innan andra världskrigets utbrott, är det därför intressant att se hur samarbetet såg ut mellan SRK och svenska regeringen *innan* andra världskriget bröt ut. Även Grekland ligger utanför Sveriges närmaste geografiska intressesfär men led av en stor svältkatastrof under ockupationen av Tyskland 1941-1944. Samtidigt fanns det problem med distributionen av livsmedel på flera platser runt om i Europa men även i Sverige under samma period. Varför just Grekland fick hjälp är därför intressant att undersöka.

SRK:s humanitära aktion till Finland, under det Finska vinterkriget 1939-1941, representerar den svenska regeringens närmsta geografiska intressesfär. Under perioden var det flera stater i det svenska närområdet som led stora nederlag och hamnade under antingen sovjetisk eller tysk ockupation på grund av nonaggressionspakten, mer känd som Molotov-Ribbentroppakten.⁴⁸ Nonaggressionspakten innebar att stater i Östeuropa delades upp mellan Sovjetryssland och Tyskland, däribland Norge, Estland, Lettland, Danmark, Polen. SRK genomförde flera hjälpaktioner till alla dessa länder under den aktuella tiden. Men varför det var fanns ett särskilt stort intresse att hjälpa och stötta Finland, både hos den allmänna befolkningen men också den svenska regeringen är därför intressant att undersöka.

---

⁴⁸ Wilhelm M. Carlgren, *Svensk utrikespolitik 1939-1945*, Stockholm: Allmänna Förlaget, 1973, s.2.

2. Teoretiskt ramverk

2.1 Teori

För att analysera och förstå relationen och samarbetet mellan den svenska regeringen och Svenska Röda korset (SRK) kommer Joseph S. Nye Jr:s teori om interdependens att användas i uppsatsen. Interdependens vill förstå *varför* och *hur* aktörer väljer att samarbeta och hur ett ömsesidigt beroende kan utvecklas mellan aktörer.⁴⁹ Nye Jr:s teori om interdependens utmanar den traditionella realistiska synen på internationella relationer och deras syn på militärmakt som enda maktmedlet och geopolitiska säkerhetsintressen som det största intresset.⁵⁰ Nyes teori står närmare de liberala tankegångarna om internationella relationer där handel, interaktioner och samarbeten är verktyg att använda på den internationella arenan för att uppnå olika mål.⁵¹

Som nämnt ovan, anser Nye Jr:s att det finns andra former av verktyg på den internationella arenan än bara militärmakt, vilket kan ses som en form av *hård makt*. Hård makt kan ses som en fysisk aspekt för *upphovet* till eller orsaken bakom interdependens medan ekonomiska, politiska och konceptuella aspekter anses vara motsatsen - *mjuk makt*.⁵² *Upphov* belyser det initiativ och faktorer som har lett till ett samarbete och kan innebära till exempel politiska beslut eller humanitära kriser, där ett samarbete behövs för att lösa krisen. Nye Jr:s anser att det förutom *upphov* finns tre andra dimensioner för interdependens: *fördelar*, *relativa kostnader* och *symmetri*.⁵³

Begreppet *fördelar* visar konkret på de fördelar som varje part får ut av samarbetet. Fördelar kan vara erkännande i internationella sammanhang, ökad ömsesidig stryka, resursfördelning eller möjligheter att ingå i andra samarbeten. Interdependens kan å ena sidan vara ett nollsummespel, där den ena aktörens vinst blir den andra aktörens

---

⁴⁹ Nye & Welch, 2011, s.263.

⁵⁰ Ibid., s.275-6.

⁵¹ Ibid., s.276.

⁵² Ibid., s.44-5.

⁵³ Ibid., s.264.

förlust - men det kan å andra sidan innebära vinst eller förlust för båda parterna.⁵⁴ Dock kan det variera mellan aktörerna. Den ena aktörens förlust kan vara knappt märkbar medan det för den andra aktören kan vara förödande och vice-versa. Detta gäller även med vad man skulle kunna identifiera som vinst.⁵⁵

Relativa kostnader är det tredje begreppet som Nye Jr:s använder för att förstå interdependens. Relativa kostnader är dock inte enbart ekonomiska kostnader utan kan innefatta politiska eller strategiska kostnader som varje part investerat i samarbetet. I alla värdefulla samarbeten finns det ett ömsesidigt beroende men det kan även innebära att en aktör är mer eller mindre *känslig* eller *sårbar* i förhållande till den andra parten.⁵⁶ *Känsligheten* belyser hur en annan aktörs handlande kan få negativa konsekvenser för den samarbetande parten och till vilken grad dessa konsekvenser blir. Med *sårbarhet* menas hur enkelt och hur effektivt en stat kan kompensera för dessa förluster i samarbetet.⁵⁷ Den part som påverkas mest av förändringar är den mest känsliga parten, men det behöver inte nödvändigtvis betyda att det är den mest sårbara parten.⁵⁸ Till exempel skulle ett indraget ekonomiskt bidrag mellan en stat och en organisation vara en negativ konsekvens för organisationen och organisationen skulle därför ses som mest känslig. Dock skulle organisationen kunna återhämta sig om det finns andra givare och kompensera för denna ekonomiska förlust, vilket betyder att organisationen inte nödvändigtvis behöver vara den mest sårbara parten.

Det sista begreppet är *symmetri* och syftar till att förstå och förklara hur balanserat samarbetet och det ömsesidiga beroendet faktiskt är. Interdependens är relativt symmetriskt, men en perfekt symmetri mellan aktörerna är inte särskilt vanlig. En

---

⁵⁴ Ibid., s.265.

⁵⁵ Ibid., s.265.

⁵⁶ Ibid., s.267.

⁵⁷ Jakob Gustavsson, Jonas Tallberg, *Internationella relationer*, 4:e upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2021, s.245.

⁵⁸ Nye Jr. & Welch, 2011, s.267.

aktör som är mindre beroende kan vara en källa till makt men bara om båda parterna värdesätter samarbetet.⁵⁹ Begreppet symmetri innebär förståelsen för påverkan och i vilken utsträckning aktörerna har möjlighet att påverka varandra. En asymmetrisk relation behöver nödvändigtvis inte innebära en problematisk relation, då det kan vara fördelaktigt att reflektera över svagheter och styrkor i staten eller organisationen.

Nye Jr:s teori om *interdependens* anses lämplig för uppsatsen då den är en smalare teori än till exempel realism eller liberalism, vilket underlättar för att rikta fokus till uppsatsens syfte att utforska samarbetet mellan aktörerna. Genom att välja en smalare teori möjliggörs en djupare och mer detaljerad analys av samarbetet mellan de aktuella aktörerna. Teorin erbjuder ett specifikt perspektiv på internationella relationer genom att betona förstå de ömsesidiga beroendeförhållanden mellan stater och aktörer. I denna uppsats är det samarbetet och relationen mellan den svenska regeringen och SRK som kommer att redovisas och undersökas. Källmaterialet kommer analyseras utifrån Nye Jr:s fyra begrepp kopplat till de humanitära aktioner som genomfördes av SRK under perioden 1935-1944 och hur samarbete påverkade SRK:s tankar kring *neutralitet* i krig.

2.2 Teorikritik

Som ett värdebegrepp kan *interdependens* kritiserats för att vara ett vagt begrepp med motsägelsefull betydelse, precis som ord som nationalism eller globalisering. Begreppet kan därför ha olika betydelser för olika personer och grupper.⁶⁰ Denna kritik följer en gemensam kritik mot vissa liberalakretsar där det finns en naiv syn på att interdependens helt skulle ersätta konflikten eller konkurrens mellan stater.⁶¹ I denna uppsats används interdependens som ett analytiskt verktyg för att utforska samarbete mellan en humanitär organisation och en stat och inte som ett värdeladdat ord.

---

⁵⁹ Ibid., s.268.

⁶⁰ Ibid., s.263.

⁶¹ Ibid., s.265-266.

3. Metod

3.1 Metod

I uppsatsens undersökning kommer en *systematisk kvalitativ textanalys* att användas, med ett hermeneutiskt tillvägagångssätt för bearbetning av materialet. Detta anses lämpligt då materialet kan ordnas och kategoriseras för att urskilja materialets olika delar och de mest väsentliga delarna för undersökningen.⁶² Metoden kommer att således att gagna studien i att fokusera på specifika relevanta textstycken och urskilja möjliga bakomliggande motiv till hjälpaktionerna kopplat till tendens samt gemensamma intresseområden. Det är särskilt politiska överväganden och åsikter som är av intresse att leta efter i materialet men även för att förstå källmaterialet utifrån den tid som den är skapt i, vilket möjliggörs av den valda metoden.

Kategorierna i denna undersökning är hämtade utifrån de tre valda hjälpaktionerna i kronologisk ordning; Abessinien, Finland och Grekland. Det är även dessa stater och områden som sökningar är gjorda efter i arkiven och litteraturen. Inom det tre områdena har sedan materialet ordnats och tolkats efter de tre operationaliserade frågeställningarna. Genom att använda systematisk kvalitativ textanalys som metod blir det möjligt att tolka och ordna källmaterialet utifrån dels de tre aktionerna men även uppsatsens tre operationaliserade frågeställningar.

Tillvägagångssättet anses vara lämpligt då textanalys och särskilt hermeneutik speglar den dynamiska processen mellan förförståelse och ny förståelse, som skapas genom läsning och utvidgad kunskap, vilket innebär en ny tolkning av informationen - den *hermeneutiska spiralen*.⁶³ Den hermeneutiska spiralen behandlar olika faser i tolkningsprocessen och sambandet mellan dem. Den första biten i spiralen utgör förståelsen och den tidigare kunskapen, där detaljerna i en text skapar en förståelse för helheten. I den andra fasen är förståelsen för helheten det som gör tolkningen av detaljerna. I denna dynamik avslöjas även forskarens egna förståelse och

---

⁶² Ibid., s.53.

⁶³ Louise Berglund, ”Teori och att formulera en fråga” i *Historiens Hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, (red.) Louise Berglund, Lund: Studentlitteratur AB, 2015, s.122.

ofrånkomliga påverkan av materialet. Detta eftersom forskaren själv på något sätt är påverkad av de samtida normer, perspektiv och värderingar som forskaren lever i.⁶⁴

Det finns å ena sidan en problematik med detta så kallade *bias* - där viktig information kan förbises eller feltolkas på grund av forskarens egna fördomar.⁶⁵ Å andra sidan betonar och belyser hermeneutiken samspelet mellan forskaren och det aktuella källmaterialet som en viktig process.⁶⁶ Detta eftersom målet med uppsatsen är att få en ökad förståelse för det motiv och tankemönster som skapade och formade källmaterial under den aktuella tidsperioden. Genom att uppmärksamma och förstå sina egna tankar och fördomar - som forskare - kan detta istället bidra till en ny förståelse snarare än att ses som något negativt.⁶⁷

En kvalitativ textanalys ställer höga krav på kontext och transparens. Med kontext behöver forskaren tydligt visa i vilket sammanhang materialet och texterna är skapta i men även i vilket sammanhang materialet skall tolkas. Det är därför viktigt att skilja men även förena dåtid och nutid för ökad förståelse av materialet.⁶⁸ För att uppfylla kraven på transparens eller *intersubjektiv prövbarhet*, krävs det att uppsatsförfattaren är tydlig i tillvägagångssättet vid hämtning och bearbetning av materialet. Men även för att andra forskare skall kunna genomföra undersökningen på samma sätt som uppsatsförfattaren.⁶⁹

3.2 Val av källmaterial och källkritik

Undersökningens operationaliserade frågeställningar är uppdelade i två områden; den ena gäller den svenska regeringen och källmaterialet är därför hämtat från regeringens

---

⁶⁴ Maria Sjöberg, ”Textanalys” i *Metod: Guide för historiska studier*, (red.) Martin Gustavsson, Lund: Studentlitteratur AB, 2022, s.71.

⁶⁵ Berglund, 2015, s.125.

⁶⁶ Sjöberg, 2022, s.71.

⁶⁷ Berglund, 2015, s.125; Sjöberg, 2022, s.71.

⁶⁸ Sjöberg, 2022, s.73.

⁶⁹ Anders Florén (red.), *Historiska Undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningsätt*, Lund: Studentlitteratur AB, 2018, s.49.

egna arkiv. De andra två operationaliserade frågorna gäller Svenska Röda korset (SRK) och källmaterialet bygger därför på Svenska Röda korsets arkiv från Riksarkivet. Urvalet av källorna har baserats på de tillgängliga dokument utifrån de tre områdena Abessinien, Finland och Grekland under perioden 1935-1944. Allt material i undersökningen är analyserat utifrån de fyra källkritiska begreppen: *äkthet, närhet, tendens och oberoende*.⁷⁰

3.2.1 Bakgrundsförståelse

Varje område i undersökningen inleds med en bakgrund till händelsen. Bakgrunderna till händelserna är hämtade från framförallt två litterära verk. Den första är redan nämnd i forskningsläget, Sven Söderbergs *Svenska Röda Korset 1865-1965: de första 100 åren* och det andra verket är Marcos Cantera Carlomangos bok, *Ett folk av mänsklig granit : Sverige i den italienska utrikespolitiken 1932-1936*. Dessa två verk kommer att användas för att få en bakgrundsförståelse till händelserna. Carlomango används enbart för området och kriget i Abessinien och Söderbergs används för alla tre händelser. Utifrån det källkritiska begreppet *tendens* kan Söderbergs bok kritiseras som tendentiös, alltså partisk eller färgad i förmån för SRK. Detta på grund av sitt uppdrag från SRK:s styrelse att skriva 100 års-jubileumsboken år 1965. Dock används boken i undersökningen för att fastställa datum och inte de vinklade åsikterna eller framställningarna som observerats i boken. Utifrån begreppet *beroende* är boken beroenden av andra källor, dock innebär detta inte någon vidare problematik för uppsatsen och att all information som används har granskats av uppsatsförfattaren. Utifrån begreppet *äkthet* är därför boken bedömd på samma sätt som *oberoende* och information som inte kan styrkas har därför inte använts i undersökningen. Boken är i förhållande till begreppet *närhet* skriven flera år efter händelserna och återberättar en tidsperiod på över ett sekel. Boken är dock skriven med hjälp av arkiv och andra källor så närhet ses inte som en problematik i denna uppsats.

Carlomangos bok är även den beroende av andra källor och behandlas av uppsatsförfattaren på samma sätt som Söderbergs bok. I Carlomangos bok observeras

---

⁷⁰ Ibid., s.73.

en tendens i förmån för italienarna, vilket uppsatsförfattaren är väl medveten om och all information som används i undersökningen har blivit kritisk granskad. Boken bygger dock på italienska arkiv och källor vilket är intressant utifrån ett *äkthets* perspektiv. Carlomangos bok är viktig för att ge bakgrundsinformation kring Abessinienkriget detta på grund av bristande litterära verk som behandlar kriget.

3.2.2 Svenska regeringens arkiv

Källorna som används för att undersöka svenska regeringens del av samarbetet är delvis hämtade från *Beredskapsverket*, *olika regeringsdokument* och *Utrikesutskottets memorialprotokoll*. Alla dessa källor finns idag tillgängliga på nätet. På grund av begränsat antal ord finns det inte möjlighet att genomföra en djupare analys av alla källorna. Beredskapsverket som återfinns på Riksarkivets webbplats, undersökte den svenska militära beredskapen under 1936-1940-talet kopplat till utrikespolitiska viktiga händelser som berörde Sverige på olika sätt. För denna undersökning är det *Beredskapsverket huvudredogörelse 1* som är av intresse och vad som ansågs vara just de utrikespolitiskt viktigaste händelserna åren innan andra världskrigets utbrott. Beredskapsverkets material bygger på militära dokument och är skapt i syfte för högre militära sammanhang och beredskap, vilket anses vara högst trovärdigt i relation till begreppet äkthet och är samtida.

De olika *regeringsdokumenten* används i uppsatsen för två delar. Den första för att förstå den svenska regeringens intresse under denna period och den andra delen för att se hur de såg på SRK som samarbetspartner och deras relation. Det flesta av dokumenten är propositioner och protokoll och därför inte direkt fastslagna bestämmande dokument. I uppsatsen är det dock intressant att undersöka samarbetet och hur svenska regeringen såg på relationen med SRK, därav är proportioner och protokoll intressanta att undersöka. I relation till det källkritiska begreppet tendens är materialet särskilt tendentiös eftersom det är menat att skapa känslor och det är partier som framlägger förslag och åsikter och därav även samtida. Detta är dock fördelaktigt för undersökningen att det finns tydliga tendenser eftersom det speglar den svenska regeringens relation och syn på samarbetet. Den sista källan för regeringens del är

Utrikesutskottets memorialprotokoll. Denna källa är en sammanställning av regeringens olika dokument och är alltså en sammanställning av propositioner och protokoll.

3.2.3 Svenska Röda korsets Arkiv i Arninge

På Röda korsets Arkiv 1, på Riksarkivet i Arninge, finns det en omfattande mängd material där många volymer innehåller allt från tal, inkomna skrivelser, telegram, korrespondens - till och med hatbrev. Det finns därför stora möjligheter att göra en djupdykning i SRK:s historia och deras olika aktiviteter. Detta har dock inneburit en del tidsåtgång och sållande bland de oorganiserade arkiven eftersom det saknar en gemensam systematisk ordning att utgå efter. Att sålla bland materialet är dock en nödvändig process utifrån den valda metoden för att identifiera och organisera viktiga delar i materialet. Samtidigt som bristen på struktur inneburit en utmaning har det även gett en unik möjlighet att finna oväntade samband bland materialet. Detta har därför krävt en systematisk metod för att välja ut och identifiera materialet att sortera under rätt hjälpaktion och till rätt operationaliserade fråga.

Svenska Röda korsets arkiv 1 - de hemliga arkiven

Källmaterial som används för att undersöka Svenska Röda korset (SRK) återfinns på Riksarkivet och särskilt Röda korset arkiv 1: Överstyrelsen 1914-1957 och särskilt deras Arkiv: E IV - hemliga handlingar: Volym 1 och 2. Arkivet bygger till stor del på överlåtna dokument och inkomna skrivelser med Kungliga utrikesdepartementet som mottagare, som sedan överlåtit till SRK. Alla rapporter är märkta med ”strängt förtroligt” - alltså i största hemlighet och att informationen inte fick spridas vidare. Detta ger ur ett källkritiskt perspektiv en stor trovärdighet eftersom det antyds att rapporterna var menat för högre ”politiskt” sammanhang och inte för vem som helst att läsa. Rapporterna är nästan alla maskinskrivna på svenska vilket har gjort det lättläst, samt att alla rapporter är numrerade.

I relation till de övriga källkritiska begreppen kan rapporterna anses vara positiva för undersökningen kopplat till begreppet närhet. Detta eftersom rapporterna är skrivna

och tillkomna i direkt anslutning till händelserna och att de är samtida. Begreppet tendens är svårare att analysera utifrån eftersom det är svårt att tyda och se vem som är avsändaren och att det varierar mellan olika personer. Rapporterna liknar underrättelserapporter och är skrivna för att förstå hur situationen ser ut på olika ställen runt om i världen och utifrån ett svenskt intresse. Dock ses detta inte som något problematiskt för undersökningen utan snarare fördelaktigt eftersom det är tendenserna som går att urskilja som är intressanta att undersöka. Det sista källkritiska begreppet är oberoende. Innehållet i rapporterna är ofta hämtade från andra källor och bygger på observationer eller samtal och rapporterna är således inte förstahandskällor. För uppsatsen är det dock inte av någon större betydelse att källorna inte är förstahandskällor. Det finns dock en problematik med att volymen inte innehåller eller saknar fler dokument och rapporter från perioden 1939-1940.

Svenska Röda Korset arkiv 1 - övriga volymer

I undersökningen kommer det även att användas några två andra volymer från Svenska Röda korsets arkiv, Prins Carls arkiv och Överstyrelsen för SRK och deras internationella hjälpverksamhet. Detta används när ytterligare information saknats utöver de hemliga arkiven. Ingen av dessa volymer har dokument som tidigare har varit hemligstämplade. Allt materialet är samtida för åren 1935-1944 och består till stor del av intern korrespondens mellan SRK:s medarbetare. Materialet är till stor del numrerade och maskinskrivet på svenska. På grund av begränsat antal ord kan inte en djupare redogörelse eller analys genomföras. Allt material har dock noggrant analyserats utifrån de källkritiska begreppen.

4. Undersökning, Empiri och Resultat

Källmaterialet i undersökningen är uppdelat i kronologisk ordning utifrån hjälpaktionerna; Abessinien, Finland och Grekland. Källmaterialet analyseras utifrån en kvalitativ textanalys för att identifiera politiska och känslomässiga tendenser och gemensamma intresseområden. Varje område inleds med en bakgrund till händelsen och i ett vidare steg har källmaterialet ordnats utifrån att besvara de tre operationaliserade frågorna. Varje område avslutas sedan med en sammanfattning.

4.1 Abessinienambulansen

Bakgrund till kriget

Abessinien är ett område i dagens Etiopien på den östafrikanska kontinenten. Mellan 1935-1936 utkämpades det ett krig mellan Italien och Etiopien, mer känt som Abessinienkriget.⁷¹ Italien hade sedan mitten av 1800-talet haft ambitioner att skaffa sig koloniala territorium i Östafrika. Den 3 oktober 1935 förklarade Italien krig mot Abessinien och italienska styrkor ockuperade området, vilket senare utbröt i ett krig.⁷²

Fråga 1: Hur påverkade svenska regeringen och andra intressesfärer Svenska Röda korsets val av områden eller grupper som de valde att hjälpa?

Sverige hade samtidigt som italienarna börjat visa intresse för Östafrika och det svenska missionsarbete började redan på 1860-talet. Där ville svenskarna, till skillnad från italienarna, bygga upp och modernisera Etiopien som jämlikar och vänner. Sverige skulle bistå Etiopien med kunskap inom diverse områden som ekonomisk, politisk, kulturell och militär kunskap.⁷³ För militärkunskap tjänstgjorde till exempel svenska officerare i den etiopiska kejsarens innersta krets och hjälpte till att utveckla den etiopiska militären.⁷⁴ Det svenska missionsarbetet ansågs dock av italienarna som ett övertramp och penetrationsinstrument till ett område som italienarna ansågs vara

---

⁷¹ Söderberg, 1965, s.258.

⁷² Ibid., s.257-8.

⁷³ Ibid., s.258.

⁷⁴ Carlomango, 1995, s. 124-5; 139.

deras.⁷⁵ Italiens Stockholms minister ansåg att Sveriges intresse och aktiviteter i Abessinien var ett sätt att göra Abessinien till ”ett centrum för svenska intressen”.⁷⁶

Sverige hade ett stort nationellt intresse i Abessinien och såg relationen som vänskaplig. Men det var inte bara därför Italiens anfall mot Abessinien blev en av de största utrikespolitiska händelserna för Sverige under 1935, utan på grund av situationen där en stormakt kunde föra ett erövringskrig mot en mindre stat utan märkbara konsekvenser.⁷⁷ Förtroendet för Nationernas förbund knäcktes totalt som inte lyckades ingripa och förverkliga sanktionerna mot Italien.⁷⁸ Sverige hade, som nämnt tidigare, under denna period ett stort intresse för hur små staters utveckling i världen såg ut och deras relationer till stormakter. Den svenska regeringen ansåg att Sverige bör, som representant av en liten militärt svag stat, stötta Abessinien. Regeringen ville att Sverige, efter förmåga, skulle stötta och skydda Abessinien på olika sätt men som inte bröt mot den svenska neutraliteten.⁷⁹ Det var till exempel därför de svenska officerare som tjänstgjort hos kejsaren kallades hem när Italien anföll Abessinien. Det svenska neutrala ställningstagandet omöjliggjorde att svenska officerare tjänstgjorde i en främmande stats militärmakt med den svenska flaggan. Dock beviljades några officerare avsked för att stanna och strida tillsammans med de etiopiska styrkorna.⁸⁰

---

⁷⁵ Ibid., s.117.

⁷⁶ Ibid., s.118.

⁷⁷ Krigsarkivet (KrA), Beredskapsverket, 001:Ö A, Huvudredogörelse 1936-1940, s.6.

⁷⁸ Sveriges Riksdag, Dokument och Lagar (SR-DL): Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1936:3, 17 Januari 1936, s.1.

⁷⁹ SR-DL: Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1935:18, 22 mars 1935, s.10.

⁸⁰ SR-DL: Riksdagens protokoll Första Kammarerna: 1935:27, 30 April 1935, s.10; Carlomango, 1995, s.147-8.

Fråga 2: Hur fungerade och genomfördes Svenska Röda korsets aktioner under perioden 1935-1944?

Redan i augusti 1935, två månader innan Italien anföll Abessinien, hade SRK och ordförande Prins Carl börjat organisera en ambulans för att hjälpa till i Abessinien.⁸¹ SRK:s officiella insamling till Abessinien fick dock vänta, detta på grund av att Svenska Utrikesdepartementet, som hoppades på att kriget skulle kunna undvikas och en insamling innan kriget brutit ut skulle irritera italienarna. I samma dokument, markerat med strängt förtroligt, skriver avsändaren att han aldrig sett svenska folket så enat i en politisk fråga - att stötta Abessinien.⁸²

Den 6 oktober började SRK:s officiella insamlingen för en ambulans till Abessinien, detta efter godkännande av svenska regeringen och att Italien delgivit information om SRK:s planerade hjälpaktion.⁸³ Enligt artikel 11 i Genèvekonventionen från 1929 behövde neutrala stater få godkänt från den egna regeringen samt de två stridande regeringar för att få genomföra en hjälpaktion.⁸⁴ I SRK:s upprop skriven några dagar efter regeringens godkännande, vädjar SRK till svenska folket att de skall skänka pengar för ett planerat ”kärleksverk” i Abessinien. Svenska folket uppmanades att lyssna på humanitetens röst och skänka pengar till en planerad ambulans och självklart skulle detta ”kärleksverket” handla utan hänsyn till nationalitet, ras eller religion. SRK ville sympatisera med de skyddslösa abessinska offren på krigsskådeplatsen och att den svenska flaggan skulle vaja bredvid Röda korsets

---

⁸¹ KrA, Svenska Röda korsets Arkiv 1 (SRKA:1), Överstyrelsen 1914-1957, Serie B Utgående handlingar, Skrivelser angående hjälpaktioner i utlandet: B III E:1 Abessinienambulansen, skrivelser angående hjälpaktioner 1935-1938, Diarienummer (D): 1343-1700/35: 1375/35.

⁸² Ibid., 1375/35.

⁸³ Söderberg, 1965, s.259.

⁸⁴ Ibid., s.279.

emblem.⁸⁵ Regeringen och statsministern valde att stötta ambulansen ekonomiskt - om de insamlade pengarna inte skulle räckt.⁸⁶

Fråga 3: Hur hanterade Svenska Röda korset tanken om neutralitet i sin verksamhet?

SRK fick i januari 1936 en förfrågan om varför de enbart valde att hjälpa det abessinska folket och att deras hjälp bidragit till hat mot italienare. I SRK:s svar beskriver de sig själva som en icke-politisk institution som arbetar för internationell hjälpsamhet och samförstånd mellan folken. De berättar att ambulansens uppgift var enbart att hjälpa offer - oavsett italienska eller abessinska offer utan att ta en politisk ställning. De anser därför att deras hjälpaktion inte inneburit framkallande hatkänslor mot italienare.⁸⁷

Flera år efter aktionen har den svenska regeringen diskuterat neutraliteten i sändningen av ambulansen. Då det uppfattades som självklart för den svenska regeringen att stödja och skicka en ambulans till förmån för Abessinien och inte Italiens.⁸⁸ Att det inte sändes en ambulans till Italien kan dock berott på att Italien avböjde all form av hjälp från främmande Röda Korset organisationer.⁸⁹

Sammanfattning av Abessinienambulansen

Sammanfattningsvis visar diskussionerna i regeringen att de ville, trots sin neutralitetspolitik, aktivt stödja och skydda Abessinien. Den komplexa balansen mellan mellanstatliga relationer och principen om neutralitet och icke-ingripande i

---

⁸⁵ KrA, SRKA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Serie B Utgående handlingar, Skrivelser angående hjälpaktioner i utlandet: B III E:1 Abessinienambulansen, skrivelser angående hjälpaktioner 1935-1938, D: 1343-1700/35: (saknas)/35.

⁸⁶ KrA, SRKA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Serie B Utgående handlingar, Skrivelser angående hjälpaktioner i utlandet: B III E:1 Abessinienambulansen, skrivelser angående hjälpaktioner 1935-1938, D: 1343-1700/35: 1623/35.

⁸⁷ KrA, SRKA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Serie B Utgående handlingar, Skrivelser angående hjälpaktioner i utlandet: B III E:1 Abessinienambulansen, skrivelser angående hjälpaktioner 1935-1938, D: 183/35.

⁸⁸ SR-DL: Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1950:30, 18—22 november, s.7.

⁸⁹ Söderberg, 1965, s.259.

krissituationer belyser hur den svenska regeringen insåg att ett samarbete med SRK möjliggjorde skyddandet av de svenska intressena i Abessinien. SRK:s hjälpaktion hanterades formellt utifrån visionen att fortsätta vara neutral mot båda sidorna i kriget och att det inte fanns något särskilt stöd från regeringen. Samtidigt visar källmaterialet att SRK samarbetade med den svenska regeringen och att deras neutralitet påverkades i förmån för abessinierna.

4.2 Finlandambulanserna

Bakgrund till kriget

Enligt den tidigare nämnda nonaggressionspakten mellan Tyskland och Sovjetunionen, låg Finland inom Sovjetunionens geografiska intressesfär och det som kan kännetecknas som erövrings ambitioner. Den sovjetiska regeringen krävde i oktober 1939 att Finland skulle avträda landområden nära den finsk-ryska gränsen till Sovjetunionen, något den finska regeringen sade nej till. Den 30 november 1939 anfaller därför Sovjetryssland Finland, mer känt som finska vinterkriget. Den finländska militären kämpade tappert mot det sovjetiska anfallet och styrkorna men fick i mars 1940 kapitulera och ge upp områdena.⁹⁰

Fråga 1: Hur påverkade svenska regeringen och svenska intressesfären SRK:s val av områden eller grupper som de valde att hjälpa?

Sverige hade sedan efter första världskrigets slut noga följt de nya staternas framväxt runt Östersjön. De baltiska staterna var, precis som Abessinien, hotade av olika staters stormaktsambitioner.⁹¹ Finland var dock en av staterna som särskilt låg, och fortfarande ligger, i den svenska intressesfären rent geografiskt men det finns också en kulturell, historisk och politisk gemenskap mellan Sverige och Finland. Därav fanns ett stort intresse från den svenska befolkningen att hjälpa sina ”finska bröder” i deras kamp under vinterkriget.⁹² Sovjetrysslands anfall mot Finland var därför en av

---

⁹⁰ Söderberg, 1965, s.277.

⁹¹ Eriksson, 2019, s.57.

⁹² SR-DL: Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1940:3, 17 Januari 1940, s.7.

de viktigaste utrikespolitiska händelserna för Sverige under året 1939,⁹³ eftersom det precis som Abessinien visade hur känsliga småstater var i jämförelse med stormakter. Nonaggressionspakten och den sovjetiska framskjutna operativa basen, med det område som Sovjet övertagit, innebar en klart försämrade säkerhetspolitisk position för Sverige. Men även för de övriga staterna runt Östersjön innebar pakten tillsammans med Tysklands och Sovjetryssland expansion ett försämrade säkerhetspolitiskt läge.⁹⁴

Den svenska regeringen ville därför se att Finland kunde upprätthålla så starkt motstånd som möjligt mot Sovjetryssland. Dock kunde Sverige inte själva ingå i öppet krig på Finlands sida på grund av den svenska svaga militären och det osäkra utrikespolitiska situationen.⁹⁵

Svenska regeringen hade även som intresse att hjälpa till med distributionen av livsmedel till Finland för den civila befolkningen. Detta eftersom det fanns en stor oro bland den svenska regeringen att Finland skulle falla i kommunismens famn om hungersnöden blev allt för påtaglig.⁹⁶ Svenska regeringen ville precis som med Abessinien hjälpa Finland utan att det innebar några större risker för Sveriges neutralitet eller säkerhet.⁹⁷ Den svenska regeringen valde att underlätta alla tullar och svårigheter för SRK:s hjälpaktioner då det även låg i den svenska regeringens intresse att detta material skickades till Finland.⁹⁸

Det fanns även ett annat bidragande intresse för att hjälpa Finland. I utrikesutskottets sammanträdande framkommer det att Sveriges ställning på den internationella arenan hade förvärrats under kriget och att det fanns en ökad misstro mot Sveriges positiva

---

⁹³ KrA, Beredskapsverket, 001:Ö A, Huvudredogörelse 1936-1940, s.8-9.

⁹⁴ KrA, Beredskapsverket, 001:Ö A, Huvudredogörelse 1936-1940, s.8-9; Sveriges Riksdag, Dokument och Lagar (SR-DL): Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1936:3, s.2.

⁹⁵ KrA, Beredskapsverket, 001:Ö A, Huvudredogörelse 1936-1940, s.49.

⁹⁶ Sveriges Riksdag, Utrikes Memorialprotokoll: utrikesutskottets sammanträde, torsdag den 20 februari 1941, s.67.

⁹⁷ SR-DL: Riksdagens Protokoll Första kammaren: 1940:3, 17 Januari 1940, s.42.

⁹⁸ SR-DL: Bevillningsutskottets betänkande 1940:Bevu6, s.1.

ställning mot Tyskland. Den amerikanska misstron mot Sverige var särskilt påtaglig och Sverige var i behov av att åter visa sin prov på sin neutralitet. Hjälpaktioner till Norge och särskilt Finland sågs därför som en möjlighet att "rätta till" denna negativa bild av Sverige.⁹⁹

Fråga 2: Hur fungerade och genomfördes Svenska Röda korsets aktioner under perioden 1935-1944?

Dagen efter Sovjets anfall mot Finland samlade Prins Carl överstyrelsen för SRK och sa "nu måste vi handla raskt".¹⁰⁰ SRK åberopade återigen artikel 11 i Genèvekonventionen och sände, efter klartecken från både den finska och svenska regeringen, tre ambulanser till Finland.¹⁰¹ Precis som i Abessinien fanns det flera svenskar som ville strida för Finlands sak i en frivillighetskår. Det var alltså denna kår som SRKs utsända ambulanser var knutna till och arbetade med. Det låg en stor betoning på ordet "frivillig" när det talades om de stridande svenskarna - för att inte bryta den svenska neutraliteten.¹⁰²

SRK hade även fått i uppdrag att ansvara för de ryska krigsfångarna som fanns i Finland. Många fångar hade under vintern 1939/1940 börjat dö på grund av svält och SRK tvingades ingripa. Genom SRK skulle svenska kungl. Utrikesdepartementen få tillstånd av alla krigförande parter att genomföra en hjälpaktion till förmån för de ryska krigsfångarna i Finland. SRK stod för arbetet på plats medan utrikesdepartementet stod för samarbetet mellan staterna att sända resurser.¹⁰³

---

⁹⁹ Sveriges Riksdag, Utrikes Memorialprotkoll: utrikesutskottets sammanträde, torsdag den 20 februari 1941, s.67.

¹⁰⁰ Söderberg, 1965, s.277.

¹⁰¹ Ibid., s.280.

¹⁰² KrA, SRKA:1, Prins Carl Arkiv 1915-1944, Särskilda handlingar, F:1a 1915-1940, Finlandsambulansen 2, "Instruktioner för Chefen för ambulansen". Ej numrerad.

¹⁰³ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 6/42 s.1-2.

Fråga 3: Hur hanterade Svenska Röda korset tanken om neutralitet i sin verksamhet?

I Prins Carls radioanförande till svenska folket angående insamlingen för SRK:s ambulans säger han att; ”inget folk har gjort sig mera förtjänt av andras medkänsla och andras offervilja än det finska folket”.¹⁰⁴

Innan avfärd hölls ett möte med all SRK personal som skulle åka iväg med ambulansen. All personal var införstådda kring de kommande farorna som väntade. Dock har det observerats en gemensam känsla hos de frivilliga att ”jag måste vara med för att göra vad på mig ankomma för att rädda Finland, rädda Sverige”.¹⁰⁵ Väl på plats i Finland verkar dock ambulanserna åter antagit en neutral position och genomfört hjälpaktioner för både sovjetiska och finska soldater. Samt att de ofta besökte och försökte hjälpa sovjetiska soldater i fånglägren.¹⁰⁶

Sammanfattning av Finlandambulanserna

Sammanfattningsvis visar diskussionerna inom regeringen, på samma sätt angående Abessinien, att det finska ”broderfolket” bör hjälpas. Det finska vinterkriget låg dock närmare geografiskt och behovet av att hjälpa Finland var större än Abessinien eftersom det fanns en oro att Sverige var nästa stat på tur att anfallas. Den komplexa navigeringen mellan mellanstatliga relationer och principen om neutralitet blev allt mer påtaglig när kriget kom nära. Samarbete mellan SRK och den svenska regeringen möjliggjorde dock att Sverige kunde stötta Finland på ett formellt sätt utan att bryta den svenska neutraliteten. Källmaterialet visar att SRK var särskilt tydliga, innan avfärd, att det stöttade Finland och skulle kunna ses som en bruten neutralitet. Hjälpaktionen organiserad av SRK stöddes aktivt och formellt av den svenska regeringen samtidigt som de svenskar som frivilligt stred för den finländska militären stöddes informellt.

---

¹⁰⁴ KrA, SRKA:1, Prins Carl Arkiv 1915-1944, Särskilda handlingar, F:1a 1915-1940, Finlandsambulansen 2, ”Radioanförande 15 januari 1940”. Ej numrerad.

¹⁰⁵ KrA, SRKA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Ämnesordnade handlingar, F:Va Ambulanser Internationell hjälpverksamhet: 6 Finlandsambulans II. Organisation, Ej numrerad. s.8.

¹⁰⁶ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 6/42 s.1-2; Söderberg, 1965, s.280.

4.3 Svenska Röda korset hjälp till Grekland

Bakgrund

I oktober 1940 anföll Italien Grekland, men de grekiska trupperna lyckades försvara sig mot Italiens angrepp. Den 6 april 1941 angrepp Italien återigen Grekland och denna gång med hjälp av Tyskland och i slutet av april var det grekiska fastlandet ockuperat av tyska styrkor. Under denna period blev hungersnöden allt mer påtaglig i Grekland och förvärrades av ubåtskrigen som utkämpades av de allierade och axelmakterna.¹⁰⁷

Fråga 1: Hur påverkade svenska regeringen och andra intressesfärer Svenska Röda korsets val av områden eller grupper som de valde att hjälpa?

De allierade styrkorna såg inte särskilt positivt på att neutrala stater valde att hjälpa ockuperade stater, detta för att undvika att "lätta" på ockupanternas ansvar eller att resurserna skulle falla i fel händer.¹⁰⁸ I hjälpaktionen till Grekland verkar SRK därför varit den mest drivande parten och motiverat den svenska regeringen till att hjälpa och inte tvärtom. För att SRK skulle fortsätta sitt arbete i Grekland krävdes skicklig diplomati av representanter från den svenska regeringen. De allierade tillät SRK tillsammans med det Schweiziska Röda korset att fortsätta sitt arbete i Grekland om det fanns representanter från den svenska regeringen som övervakade hjälpen. Detta på grund av en ökad misstro mot hjälporganisationer.¹⁰⁹ Den svenska regeringen fick därför ett stort förtroende av de allierade att ansvara för distributionen av resurser och livsmedel, men detta kunde enbart möjliggöras av SRK:s kunskap, arbete och planering.

Fråga 2: Hur fungerade och genomfördes Svenska Röda korsets aktioner under perioden 1935-1944?

Under SRK:s hjälpaktion till Grekland var det inte en SRK-representant som var ansvarig för aktionen som i de två tidigare fallen, utan det var en representant från den svenska regeringen. Internationella Röda korset (ICRC) var inte särskilt förtjusta i

---

¹⁰⁷ Söderberg, 1965, s.292.

¹⁰⁸ Ibid., s.292.

¹⁰⁹ Ibid., s.294-5

tanken att en representant från den svenska regeringen skulle vara ansvarig för distributionen eftersom det gick emot ICRC:s egna regelverk att ta order från en annan stats regering.¹¹⁰ Men för att de allierade skulle fortsätta att stödja aktionen krävde de att en representant för den svenska regeringen skulle ansvara och rapportera om arbetet i Grekland.¹¹¹ Eftersom de svenska resurserna var knappa vid den här perioden krävdes det att den svenska regeringen samarbetade med andra stater för att få resurser. Dessa resurser fraktades sedan till Grekland med svenska fartyg.¹¹²

Fråga 3: Hur hanterade Svenska Röda korset tanken om neutralitet i sin verksamhet?

För SRK:s hjälpaktion till Grekland krävdes skicklig diplomati och samarbete med flera stater på båda sidorna av kriget och dessa samarbeten bedrevs på den politiska nivån av och genom den svenska regeringen. Italien var en av de stater som motsatte sig att en svensk skulle vara ordförande för aktionen men godkände sedan beslutet efter påtryckningar från de allierade.¹¹³

SRK:s neutralitet är svår att undersöka eftersom det var en svensk representant från regeringen som var ordförande och ansvarade för hjälpaktionen i Grekland jämfört med de tidigare två aktionerna. Det är därför mer intressant att se hur den svenska regeringen hanterade tanken om neutralitet under denna hjälpaktion.

Utifrån dokumenten verkade inte SRK:s egna personal speciellt förtjust i den svenska regeringens val av Herr Allard som ordförande för aktionen. Aktionen hade fungerat väldigt bra tills att han dök upp. En av de ansvariga för distributionen av mjöl, Axel W Persson, skrev ett brev till Prins Carl och berättade om Herr Allards bristande demokratiska system och, med Perssons egna ord, ”Führer-system”. SRK:s personal

---

¹¹⁰ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 11/43, s.1.

¹¹¹ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 17/43, s. 1-2; D: 20/43 s.2.

¹¹² Söderberg, 1965, s.292.

¹¹³ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 16/43 s.1-2; 20/43 s.2.

började inse att hela aktionen och verksamheten höll på att äventyra det svenska anseendet på den internationella arenan om inte Mr. Allard försvann.¹¹⁴ Intrigspelen mellan de ansvariga i Grekland, både från den schweiziska sidan men framförallt den svenska sidan, och mer exakt representanterna från den svenska regeringen, höll på att äventyra hela svenska anseendet inom hjälpverksamheten. Det fanns en stor oro att Sveriges möjligheter att hjälpa till vid internationella hjälpverksamheter skulle minska om denna aktion misslyckades. Dessutom skulle diplomatiska förbindelser samt ekonomiskt och politiskt samarbeten minska och försvåras om inte Sverige genomförde en godtycklig hjälpaktion i Grekland.¹¹⁵

Bland dokumenten finns även en rapport från Washington som innehåller initiativ till en ny organisation för samarbete mellan olika stater, bland annat med Amerika och Storbritannien. Något som tycks ha motiverat den svenska regeringen att inte bara fortsätta sitt samarbete med SRK, utan expandera det och ansvara för aktioner. Krigförande stater men även neutrala stater, med stor expertis inom humanitära hjälpaktioner och nära kopplingar till organisationer som Röda Korset, ansågs vara potentiella medlemmar i organisationen. De neutrala staterna och deras expertis inom hjälpaktioner skulle fungera som en del av ”the war effort” och utnyttjas som ett politiskt vapen i ”kampen om själarna” enligt det hemliga dokumentet. I dokumentet framgår det att Sverige är tilltänkt att vara centrum för denna organisation i Nordeuropa och att det är särskilt Sveriges ställning som neutral stat och den organisatoriska förmågan för humanitära hjälpaktioner som är intressant.¹¹⁶

Sammanfattning av Svenska Röda korset hjälp till Grekland

De två tidigare områdena visar att den svenska regeringen påverkade i viss mån SRK sända hjälpaktioner till särskilt politiskt intressanta platser. SRK:s hjälpaktion till

---

¹¹⁴ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 27/43 s. 1-5.

¹¹⁵ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: - ej nummerad/43. Avskrift:15 Juni 1943, s.7.

¹¹⁶ KrA, SKRA:1, Överstyrelsen 1914-1957, Inkomna handlingar: E:IV:1 Hemliga handlingar 1939-1943, D: 33/43 s. 5-6.

Grekland visar dock på det omvända, men att påtryckningar och förtroende från de allierades sida skapade ett intresse för den svenska regeringen att hjälpa till. Samarbete inför denna hjälpaktion tycks inte ha påverkat SRK:s neutralitet, men det kan ha belyst neutraliteten hos den svenska regeringen och deras planer på att efter kriget samarbeta med de allierade.

5. Analys och resultatdiskussion

5.1 Teoridiskussion

Utifrån Joseph S. Nye Jr:s teori om *interdependens* kommer samarbetet och relationen mellan Svenska Röda korset (SRK) och svenska regeringen att analyseras och tolkas utifrån källmaterialet. Teoridiskussionen kommer delas in i tematisk ordning utifrån Nye Jr:s fyra grundläggande begrepp *upphov*, *fördelar*, *relativa kostnader* och *symmetri* för att analysera källmaterialet utifrån uppsatsens övergripande frågeställning:

Hur påverkades Svenska Röda korset och dess neutralitet av samarbetet med den svenska regeringen under perioden 1935–1944?

5.1.1 Upphov

Begreppet *upphov* kommer att belysa de initiativ och faktorer som lett till samarbetet mellan SRK och den svenska regeringen under perioden 1935-1944.

Analysen av upphovet till samarbetet belyser den gemensamma viljan att bistå småstater i nöd och främja fred i en global kontext. Den svenska regeringens intresse för småstaters överlevnad och dess strategiska behov av att agera utan att bryta neutraliteten skapade en plattform för samarbete med SRK. Upphovet till samarbetet kan därför ses som en gemensam vilja att hjälpa till på olika krigsskådeplatser och vid humanitära kriser. Det politiska intresset, både från regeringen och samhället, påverkade SRK att stödja småstater med begränsade militära resurser som Abessinien och Finland. Detta framgår särskilt tydligt i SRK:s radioanföranden och skrivelser för att samla in pengar till hjälpinsatserna. SRK anspelade ofta på viljan hos svenskar att

stödja mindre stater som Abessinien eller sitt ”broderfolk” i Finland. Samtidigt belyser detta en komplexitet i humanitära insatser som gjorts i samarbete med eller på uppdrag av regeringen. Särskilt intressant är därför diskussionen efter Abessinien och förberedelserna inför Finland, där ifrågasättandet av SRK:s vilja att hjälpa den ena sidan möjligtvis har framkallade hatkänslor mot den andra sidan. Trots att SRK:s agerande eller tankar att de själva agerat under principen som en neutral organisation kan *upphovet* att vilja hjälpa inneburit paradoxala tankar kring begreppet neutralitet. Samarbetet blev därmed en följd av ömsesidiga intressen och behov.

5.1.2 Fördelar

Begreppet *fördelar* används för att granska och tolka de fördelar eller förluster som samarbetet resulterade i för respektive part.

Den svenska regeringens prioritering av att stödja småstater, särskilt Finland, trots knappa resurser, visar på strategiska och politiska fördelar. Utifrån källmaterialet verkar det dels ha funnits en vilja att hjälpa människor i nöd och särskilt sitt finska ”broderfolk”. Det har även funnits en ambition och fördel med att sända hjälpaktioner för att förbättra omvärldens syn på Sverige, vilken hade försämrats under andra världskriget. Den svenska regeringen menade att hjälpaktioner kunde förbättra bilden av Sverige som en neutral och human stat genom att fortsätta sända resurser och genomföra hjälpaktioner. Även initiativet till den nya organisationen, som finns i källmaterialet, blir intressant i förhållande till *fördelar* att gagna från samarbetet. Sverige skulle med sin fortsatta neutrala ställning och expertis inom humanitär hjälpverksamhet ingå i en förening med andra stater och bli centrum för en ny organisation i Nordeuropa.

Samtidigt framträder SRK:s beroende av regeringens resurser och dess strävan att förbättra Sveriges internationella rykte genom hjälpaktioner. Samarbetet genererade således fördelar för båda parter, även om det fanns situationer där förluster var möjliga.

5.1.3 Relativa kostnader och symmetri

Begreppet *Relativa kostnader* är dels ekonomiska kostnader, men det kan även innebära politiska eller strategiska kostnader som varje part investerat i samarbetet. Begreppet *relativa kostnader* fokuserar även på de delar som berör *sårbarhet* och *känslighet* i ett samarbete. Slutligen kommer begreppet *symmetri* användas för att granska graden av balans och ömsesidighet i samarbetet mellan SRK och den svenska regeringen. Begreppet kommer att utnyttjas för att utforska om det fanns likvärdigt engagemang, ansvar och nytta för båda parterna eller om det fanns en asymmetri som kunde påverka samarbetet.

I källmaterialet framgår inte särskilt tydligt de ekonomiska kostnaderna för aktionerna. Det framgår i vissa fall att den svenska regeringen valde att stötta SRK finansiellt vid ett flertal gånger och underlätta med skatter och liknande för att minska kostnaderna. I förhållande till begreppen *känslighet* och *sårbarhet* anses SRK vara den mest känsliga och sårbara parten i detta samarbete. Detta eftersom det först och främst var SRK som var ansvariga för att genomföra själva aktionerna men även insamlandet av resurser.

Inom begreppet *relativa kostnader* framgår det att SRK var den mest *sårbara* parten i samarbetet. Dess politiska och moraliska kostnader, särskilt under hjälpaktionen till Grekland, visar på en asymmetri i beroendeförhållandet. Samtidigt indikerar teorin att den svenska regeringen, trots sina resurser, hade sina egna begränsningar och var beroende av SRK:s expertis och möjlighet att agera på fältet. Analysen av symmetribegreppet avslöjar således en viss *asymmetri* i samarbetet. Den svenska regeringens överlägsna politiska och ekonomiska resurser gav dem en starkare position i att påverka samarbetet. Å andra sidan var regeringen beroende av SRK:s kunskap och förmåga att agera ute på fältet. Det dynamiska partnerskapet visar på en ömsesidig komplettering, men *asymmetrin* i makt och inflytande kan ha påverkat SRK:s neutralitet.

Detta dynamiska partnerskap visar att båda parterna genom sina specifika styrkor och begränsningar kompletterade varandra för att skapa en effektivare och mer holistisk respons på humanitära utmaningar. Det finns dock en synlig *asymmetri* i samarbetet vilket kan ha påverkat SRK:s neutralitet i förmån för den svenska regeringens linje och åsikter.

5.1.4 Sammanfattning av teoridiskussionen

Utifrån teorin och genom att sammanföra de fyra begreppen blir det tydligt att begreppen och teorin är relevanta för att analysera SRK:s och statens interdependens eller ömsesidiga beroenden. *Upphovet* visar den gemensamma viljan att hjälpa till, *fördelar* illustrerar de positiva och negativa utfallen. *Relativa kostnader* belyser i viss mån de ekonomiska investeringarna och *symmetri* avslöjar dynamiken av makt inom ett samarbete eller vid ett ömsesidigt beroende. Denna helhetsanalys med Nye Jr:s teori om interdependens ger en fördjupad insikt och belyser att de samarbetande parterna påverkar varandra och då särskilt SRK:s strävan efter neutralitet under den aktuella perioden.

Samtidigt blir själva arbetet och aktionerna något förenklat av teorin. Komplexiteten av mellanstatliga relationer och dilemmat kring principen om neutralitet är ibland svår att identifiera genom teorin. En annan svaghet hos teorin är synen på aktörerna som homogena aktörer medan de snarare är heterogena, där motiven hos aktörerna kan skilja sig dels mellan aktörerna men även inom de olika organisationerna.

5.2 Resultatdiskussion

Nedan kommer de tre operationaliserade frågeställningarna att sammanfattas och sedan kommer den övergripande frågeställningen att besvaras.

5.2.1 De operationaliserade frågeställningarna

Utifrån den första operationaliserade frågeställning;

Hur påverkade svenska regeringen och andra intressesfärer Svenska Röda korsets val av områden eller grupper som de valde att hjälpa?

Resultatet av källmaterialet och analysen av teorin visar att den svenska regeringen hade en stark ekonomisk och politiskt inflytande över SRK. Dels var den svenska regeringen en av det största ekonomiska sponsorerna av aktioner och dels var många nyckelpersoner i SRK:s överstyrelse även delaktiga i den svenska utrikespolitiska avdelningen. SRK hade direkt insyn i många utrikespolitiska frågor och tillgång till tidigare känsligt material, därav är många har av dokumenten i undersökningen tidigare klassats som hemligstämplad.

I källmaterialet är det två särskilda områden som observerats och återkommande. Det första är hur de tre geografiska områdena belyser den komplexa balansen mellan mellanstatliga relationer och principen om neutralitet under perioden 1935-1944. Det andra är sammanhanget av den politiska dynamiken och hur den svenska regeringen tillsammans med SRK har delat intresseområden och gemensamma mål och därmed påverkat varandra.

Den andra operationaliserade frågeställningen:

Hur fungerade planeringen av Svenska Röda korsets aktioner under perioden 1935-1944?

Utifrån källmaterialet observeras att SRK var i stort behov av den svenska regeringen för planeringen och ekonomiskt stöd av hjälpaktioner till andra stater. Det framkommer att samarbetet inte enbart handlade om den rent humanitära insatsen utan involverade en nära koordination med den svenska regeringen för att säkerställa effektivitet och framgångsrikt genomförande av hjälpaktionerna. Dokumenten indikerar att den svenska regeringens roll sträckte sig bortom att endast erbjuda ekonomiskt stöd. De deltog aktivt i planeringsprocessen och bistod med strategisk riktning för att säkerställa att SRK:s insatser var i linje med svenska intressen och svensk utrikespolitik. Detta samarbete var särskilt viktigt med tanke på den geopolitiska situationen under perioden och den svenska regeringens övergripande intresse av småstaters utveckling och överlevnad. Trots den nära kopplingen betonades fortsatt behovet av formell neutralitet och i fallet med SRK även dess status som statslösa. Detta indikerar en överenskommelse eller förståelse mellan de två

parterna om vikten av att upprätthålla en neutral fasad och undvika politiska komplikationer.

Den tredje operationaliserade frågeställningen:

Hur hanterade Svenska Röda korset tanken om neutralitet i sin verksamhet?

I källmaterialet återkommer politiska åsikter vid flera tillfällen hos SRK, vilket kan ifrågasätta deras tankar kring neutralitet. Även om den i viss mån varit neutral formellt har observationer i källmaterialet visat på att det inte varit särskilt neutrala informellt eller att det funnits tydliga åsikter inom organisationen. Denna insikt och ifrågasättande är dock enkelt att göra i efterhand, något den valda metodologin tar hänsyn till. Den valda metodologin har gjort det möjligt att förstå källmaterialet utifrån den samtid som den skrevs eller gjordes i. Frågan om *neutralitet* verkade, utifrån källmaterialet, inte vara ledstjärnan för SRK:s arbete när en hjälpaktion väl sattes igång.

5.2.2 Den övergripande frågeställningen

Hur påverkades Svenska Röda korset och dess neutralitet av samarbetet med den svenska regeringen under perioden 1935–1944?

Således kan samarbetet sammanfattas med att det fanns ett ömsesidigt beroende, eller *interdependens*, mellan den svenska regeringen och Svenska Röda korset (SRK). SRK behövde regeringens ekonomiska och politiska stöd, *relativa kostnader*, vilket i sin tur påverkade SRK:s neutralitet i viss mån. Detta resultat går i linje med den tidigare forskningen som visar att stater många gånger använde sina nationella Röda korset organisationer för att på olika sätt skapa egna *fördelar* snarare att genomföra hjälpaktioner än enbart av altruistiska skäl. Även om SRK formellt eller i sin vision är neutrala och deras *upphov* har varit av gemensamma intressen, har samarbetet med den svenska regeringen inneburit svårigheter för SRK att förbli neutrala i vissa situationer.

I källmaterialet observeras liknande politiska överväganden, särskilda åsikter och yttranden hos de båda aktörerna. Detta tolkar jag som att det funnit en konsekvent överensstämmelse mellan SRK och de utrikespolitiska prioriteringarna hos den svenska regeringen vid den aktuella tidsperioden. Denna observation går att göra på den högre nivån av bestämmelser inom organisationen *inför* en aktion - vilket var undersökningens syfte. När aktionen väl varit på plats verkar SRK:s arbete ofta återigen antagit en neutral form och hjälpt människor på båda sidorna av kriget. Att SRK i viss mån valde att ta ställning utåt, innan genomförandet av en aktion, i form av radioanföranden och insända skrivelser kan grunda sig i behovet av att samla in pengar. Dels bidrag från allmänheten, men även den svenska regeringen som valde att aktivt stödja flera aktioner till stater eller områden som ingick i Sveriges intressesfär.

I forskningsläget kritiserade Forsythe Internationella Röda korset (ICRC) för deras nära samarbete med den schweiziska regeringen och att ICRC ofta valde att följa den schweiziska regeringens linje kring neutralitet snarare än att göra något. Å ena sidan kan SRK kritiseras på samma sätt som ICRC på grund av deras nära samarbete med den svenska regeringen. Å andra sidan innebar samarbetet mellan den svenska regeringen och SRK att SRK faktiskt gjorde något och att fler människor kunde hjälpas. Det finns dock även motstånd kring detta och i forskningsläget framlägger även Palmieri och Hermann det schweiziska Röda korsets kritik och påståenden mot SRK. Schweiziska Röda korsets påstår att SRK enbart valde att hjälpa till i Grekland för att Sverige som stat skulle få fördelar på den internationella politiska arenan. Detta påstående kan, utifrån tolkning av källmaterial, vara korrekt. Den kritik som riktats mot ICRC i den tidigare forskningen kan även riktas mot SRK i viss utsträckning. Likväl som det finns en potential för SRK att ses som ett verktyg för svenska politiska intressen, ger samarbetet samtidigt konkreta resultat där människor påverkades positivt genom humanitära insatser.

Genom uppsatsens valda metod, kvalitativ textanalys, har jag vid flera tillfällen identifierat politiska tendenser och gemensamma intresseområden hos de båda aktörerna i materialet. Alla tre eftersökta geografiska områden visar på att det funnits

ett samarbete mellan den svenska regeringen och Svenska Röda korset (SRK) och att de två aktörerna har påverkat och hjälpt varandra på olika sätt.

Metoden har varit användbar och på ett tillfredsställande och effektivt sätt besvarat de operationaliserade frågeställningarna. Metoden har särskilt varit användbar för förståelsen av källmaterialet i den samtid som källmaterialet är skapat, samtidigt som det funnits brister med själva materialet. Arkiven består av omfattande material att undersöka och det har funnits vissa svårigheter att sälla bland material för att identifiera och analysera tillräckligt med representativt material för mina operationaliserade frågeställningar. Det går inte heller att undvika att tolkningen av texterna kan ha färgats av mina egna uppfattningar kring vad jag anser är neutralitet och det har emellertid varit svårt att förhålla sig helt objektivt till texterna.

6. Avslutning

I denna uppsats har undersökningen fokuserat på en förbisedd roll som Svenska Röda korset (SRK) haft för den svenska regeringen i internationella relationer och politik. Sveriges ställning som neutral och militärt alliansfri har inneburit svårigheter att hjälpa till i krig även om det svenska samhället och regeringen velat. Den svenska regeringens samarbete med SRK har därför inneburit att Sverige varit en aktiv neutral stat och i ett vidare led potentiell samarbetspartner för militära samarbetsorganisationer. Paradoxalt nog har detta samarbete inneburit en identitetskonflikt inom SRK och deras relation till begreppet *neutralitet*.

Samarbetet mellan den svenska regeringen och SRK kan därför ses som mer än enbart en praktisk allians rörande humanitära frågor. Det har inneburit en strategisk insats för att främja Sveriges position som en aktiv och ansvarsfull aktör i internationella krissituationer. Detta samarbete har dock gett upphov till komplexa frågor kring identitet, neutralitet och organisationens ursprungliga syfte. Neutralitet blir därför en strävan efter ett ideal snarare än en verklighet. Slutligen belyser denna studie den komplexa karaktären av partnerskapet mellan en nationell Röda Korset-organisation

och dess stat, vilket innebär att neutralitet snarare är en strävan än en absolut verklighet. Denna insikt utmanar idealen kring humanitärt arbete och understryker behovet av en nyanserad förståelse när man analyserar samarbeten mellan humanitära organisationer och stater.

6.1 Eget kunskapsbidrag

Undersökningens resultat väcker frågor om konsekvenserna av bristande *neutralitet* inom humanitära organisationer och hur detta i vidare led kan påverka framtida humanitära insatser. Det finns än idag ett stort behov av humanitära insatser och Röda korsets arbete kommer inte att minska i framtiden. Att utforska det historiska samarbetet mellan SRK och den svenska regeringen under perioden 1935–1944, belyser och ger en inblick i vilka utmaningar och dynamiker som kan uppstå när humanitära organisationer samarbetar med stater. De historiska kontexterna och aktionerna har inneburit en förståelse för hur viktigt och känsligt samarbetet och arbetet mellan humanitära hjälppositioner och en regering kan vara. Samtidigt har fördelar för olika aktörer gett en förståelse för möjliga incitament för aktörerna att fortsätta detta viktiga samarbete.

6.2 Vidare forskning

Det omfattande arkivmaterial som finns tillgängligt på Riksarkivet rörande Svenska Röda korset (SRK) gör det möjligt att utforska en mängd olika frågeställningar. Ett intressant exempel på möjligt forskningsområde är propaganda kopplat till SRK. Dels genom olika tidningsartiklar men även det omfattande fotoarkiv som finns tillgängligt. Det går även att utforska hur SRK som opinionsbildare påverkade olika delar av det svenska samhället och media. Ett annat område att utforska är konflikterna inom ICRC och mellan de nationella organisationer men även enskilda aktörers påverkan på organisationen.

Utifrån denna uppsats givna frågeställning kan det finnas ett intresse att undersöka hur begreppet *neutralitet* har förändrats över tid och om betydelsen har ändrats i relation till internationella relationer och modern krigföring - där neutrala stater även

blivit utsatta eller påverkade av hybridkrigföring. Uppsatsens givna frågeställning kan även inspirera att utforska hur samarbetet mellan den svenska regeringen och SRK ser ut idag, där mer moderna aktioner kan utforskas och om *asymmetrin* i samarbetet då har förändrats. Det finns även stora möjligheter att utforska hjälpaktioner till konfliktdrabbade områden åren innan 1935. Ett exempel är hjälpaktionerna till Balkankriget 1912, vilket gjorde att Prins Carl seglade upp som en ledstjärna på Röda korset himmeln.

7. Käll- och litteraturförteckning

7.1 Otryckta källor

Krigsarkivet

Beredskapsverket

Huvudredogörelse 1936-1940

Svenska Röda korset Arkiv 1

Prins Carl Arkiv 1915-1944

Särskilda handlingar 1915-1940 F:1a

Överstyrelsen 1914-1957

Utgående handlingar

Skrivelser angående hjälpaktioner i utlandet

Inkomna handlingar

Hemliga handlingar 1939-1943

Ämnesordnade handlingar

Ambulanser: Internationell hjälpverksamhet:

Sveriges riksdag arkiv

Dokument och Lagar

7.2 Tryckta Källor

Sveriges Riksdag

Utrikesnämndens Memorialprotkoll

7.3 Litteratur

Berglund, Louise. ”Teori och att formulera en fråga” i *Historiens Hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, (red.) Louise Berglund, Lund: Studentlitteratur AB, 2015.

Carlgren, Wilhelm M. *Svensk utrikespolitik 1939-1945*, Stockholm: Allmänna Förlaget, 1973.

Carlomango, Marcos Cantera. *Ett folk av mänsklig granit: Sverige i den italienska utrikespolitiken 1932-1936*, Lund: Historisk media, 1995.

Eriksson, Fredrik. ”Allianser i Östersjöområdet ”Randstaterna” i svensk militärrapportering 1919–1925” i *Militärhistorisk Tidskrift*, Stockholm: Militärhistoriska avdelningen, Kungl. Militärhögskolan 2019, s.57-75.

Florén Andeers (red.) *Historiska Undersökningar: grunder i historisk teori, metod och framställningsätt*, Lund: Studentlitteratur AB, 2018.

Forsythe, David P. *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Forsythe, David P. ”The Red Cross as Transnational Movement: Conserving and Changing the Nation-State System” I *International Organization*, Vol. 30(4), Cambridge: Cambridge University Press, 1976.

Gillespie, Alexander. *A History of the Laws of War: Volume 3: The Customs and Laws of War with Regards to Arms Control*, Portland, Oregon : Hart Publishing, 2011.

Gustavsson, Jakob, Tallberg, Jonas. *Internationella relationer*, 4:e upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2021.

Jones, Heather. ”International or transnational? Humanitarian actions during the First World War” I *European review of history = Revue européenne d'histoire* Vol.16(5), Abingdon: Taylor & Francis Group, 2009, s.697-713.

Kalshoven, Frits. "The history of international humanitarian law treaty-making" I *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, (red.) Rain Liivoja, London: Routledge, 2016.

Lowe, Kimberly A. "Humanitarianism and National Sovereignty: Red Cross Intervention on behalf of Political Prisoners in Soviet Russia, 1921-3" I *Journal of contemporary history Vol. 49(4)*, London, England: SAGE, 2014.

Moorehead, Caroline. *Dunant's dream: war, Switzerland and the history of the Red Cross*, London: Harper Collins, 1998.

Nye Jr, Joseph S. David A. Welch. Bearbetad av: Fredrik Bynander, *Att förstå internationella konflikter*, 8:e upplagan, Harlow: Prentice Hall, 2011.

Palmieri, Daniel, Herrmann, Irène. "Two Crosses for the Same Aim? Swiss and Swedish Charitable Activities in Greece during the Second World War" I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (Red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016, s.171-183.

Paulmann, Johannes. "The Dilemmas of Humanitarian Aid: Historical Perspectives" I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016.

Schultz, Matthias. "Dilemmas of 'Geneva' Humanitarian Internationalism: The International Committee of the Red Cross and the Red Cross Movement, 1863–1918" I *Dilemmas of Humanitarian Aid in the Twentieth Century*, (red.) Johannes Paulmann, Oxford: Oxford University Press, 2016.

Sjöberg, Maria. "Textanalys" i *Metod: Guide för historiska studier*, (red.) Martin Gustavsson, Lund: Studentlitteratur AB, 2022.

Söderberg, Sten. *Svenska Röda Korset 1865-1965: de första 100 åren*, AB Svensk Litteratur, 1965.

Thynne, Kelisiana. "The role of the International Committee of the Red Cross" I *Routledge Handbook of the Law of Armed Conflict*, (red.) Rain Liivoja , London: Routledge, 2016.